

Jeg har saameget hellere villet henlede Opmærksomheden paa denne Udtalelse, der saa ganske stemmer overeens med, hvad jeg alt i flere Aar har stræbt at skaffe Indgang her i Landet, som man af denne ogsaa vil see, at Franskmændene opfatte den engelske Uvl, og navnlig Englændernes Stilling til Forædlingsvæsenet, ganske som jeg, medens saa mange her i Landet ved at øse af tydske Kilder troe at kunne hørde en modsat Anskuelse.

Agerdyrkningsberetning.

(Fra den sidste Halvdeel af October).

Den Tørhed og Varme, der har udmærket denne Sommer, er vedbleven hele Høsten igjennem indtil Slutningen af October. Temperaturen i August var 2 Grader og i September $1\frac{1}{2}^{\circ}$ over Gjennemsnittet og Regnmængden i August 18,98 Linier og i September 12,33 Linier medens Gjennemsnittet er 28,98 og 23,49 Linier, i Juli var Regnmængden 14,17 Linier mod 27,20 Linier. Hele Regnmængden fra 1ste Mai til 1ste Octbr. har iaar kun udgjort 56,5 Linier medens Gjennemsnitsmængden for mange Aar er 121,24 Linier; dog har Regnmængden forholdsviis været større i den sidste Deel af Sommeren end i den første; i Mai og Juni var den kun lidt over Fjerdedelen, i Juli, August og September derimod noget over Halvdelen af den almindelige. Næsten al Regnen hidrører imidlertid fra Tordenbyger, der ere faldne meget forskjelligt, saaledes at mange Steder have havt langt mere Regn end Jagttagelserne i Kjøbenhavn angive, men andre rigtignok ogsaa langt mindre.

Høsten er foregaaet under det heldigste Veir; kun Rugen fik paa sine Steder nogen Regn af de i Begyndelsen af August temmelig hyppige Tordenbyger, men uden at Kjerne eller Straa leed noget derved; den øvrige Sæd indhøstedes uden at erholde en Draabe Regn. Bjergningen] skete derfor ogsaa

raff, og Høsten medtog iaar langt kortere Tid end sædvanligt, kun lidet over tre Uger, og mod Augustmaanedes Slutning var Høsten de fleste Steder endt. Ved den stærke Varme i August modnedes Baarsæden, navnlig Bygget, temmelig hurtigt, som foruden andre Ulemper bevirkede at meget Korn faldt af, hvilket ogsaa i en ikke ringe Grad var Tilfældet med den øvrige Sæd, navnlig Rugen.

Endskjøndt Afgrøden ialmindelighed er falden heldigere ud end man en Tid havde haabet, maa den dog vistnok for hele Landet sættes noget under en Middelhøst med Hensyn til Kjørneudbyttet, og meget derunder i Henseende til Fodermængden. Der er imidlertid stor Forskjel mellem de forskjellige Dele af Landet. Som Regel gjaelder det at Høsten er i Jylland falden bedre ud end paa Derne og i Slesvig, navnlig har den Deel af Jylland, der ligger nord for Aarhus havt en god Middelhøst, medens Afgrøden i den sydlige Deel har været mindre tilfredsstillende.

Af Derne have atter Møen, Falster, Lolland og især Bornholm mindst Grund til at være tilfredse med Høstens Udfald. Men ogsaa indenfor samme Landsdeel kan Forskjellen være stor og det endda i ringe Afstand; Tordenregnen er nemlig falden meget forskjellig, og enkelte Egne synes det som om Bygerne altid ere gaaede udenom, medens andre Egne have været heldigere og faaet nogle blødende Byger, naar Trangen var størst. Men ogsaa Jordbund og Kultur have udøvet en stor Indflydelse; de meget bindende Jorder have været ligesaa slet farne som de høitliggende Sandjorder, medens fjørlerede og muldede Jorder bedre baade have kunnet modstaae Tørke og draget Nytte af den ringe Regn der kom; ogsaa lave, moseagtige, under almindelige Forhold kolde Jorder have i Aar baaret gode Afgrøder. Culturens store Indflydelse paa dette Aars Afgrøde, hvorom vi udtalte os i Agerdyrkningsberetningen for Juli, har Høsten bekræftet, thi midt i Egne, hvor Høsten i Almindelighed er falden maadelig ud, findes der Gaarde, som i Aar have særdeles tilfredsstillende

Afgrøder, hvilke de alene skyldte Jordens omhyggelige og dybe Behandling, kraftige Gjødning og den tidlige Saaening, som Draining eller god Afgraving har gjort mulig.

En stor Indskydelse paa Høsten have Insekterne og navnlig Oldenborrelarverne havt. I intet tidligere Aar har denne Ødelæggelse været saa stor og dens Udbredelse saa almindelig, som i dette. Med Undtagelse af de skovløse Egne ere de sporede overalt; paa de fleste Steder har dog deres Angreb indskrænket sig til enkelte Straa, eller enkelte Pletter af Marken, men i nogle Egne ere hele Marker ødelagde i den Grad, at det neppe har betalt sig at høste dem. Klagerne lyde stærkest fra enkelte Skovegne i det mellemste Sjælland, fra det sydlige Fyen og en enkelt Egn i det nordlige Fyen og fra det østlige Slesvig, navnlig Sundved. Midler imod dette Onde ere vanskelige at opgive, imidlertid har det nu naaet en saadan Udstrækning, at det vil være nødvendigt, at almindelige Forholderegler tages fra det Offentliges Side for at imødegaae det. Det var først i Slutningen af Juli og Begyndelsen af August, da Regnbygerne kom, at Larverne nærmede sig Jordens Overflade og begyndte Sædens Ødelæggelse; de fildigsaade Afgrøder lede meest derved, og navnlig det Gr. Byg, dog er baade den øvrige Vaarsæd og Hveden ingenlunde bleven forstaaet.

Bladlusene i August have indskrænket sig til Bælgfrugter, men Skaden har ogsaa været saa grundig, at næsten hele Høsten er ødelagt. Vi henviser Læserne til de ved Landhuusholdnings-Selskabets Foranstaltning af Hr. Cand. Meinert foretagne Undersøgelser, hvorom en Beretning findes i dette Hefte.

Landmændenes Klager dreie sig især om den ringe Fodermængde, der vel i Gjennemsnit kan anslaaes til en Trediedeel mindre end almindeligt. Man seer derfor i Aar meget faa Stakke ved Gaardene, Laderne have i Aar næsten overalt kunnet optage hele Høsten og det er navnlig Hø og Vaarsædshalm, der danner Hovedmassen af Qvægfoderet, som i Aar er saa knapt; dog maa man haabe, at det vil

strække længere end det fylder, da Straaet er fint og vel-høstet og ingen Leisød har fundet Sted; desuden bidrager den i Forholdet til Straaet store Mæsse Kjerne til at sammentrykke Sæden i Læden, og man vil have gjort den Erfaring, at der i Aar behøves omtrent en Fjerdedeel mere Tid til at udtærste samme Rumfang Sæd, saa at Halmængden maaskee er større end man efter Fylde antager.

Hveden giver paa alle gode og velbehandlede Jorder en god Middelhøst, Straaet og Aegene ere vel kun korte, men da Kærnen er trind og fuldbaaren fylder den godt i Skjæppen, om end kun lidt i Læden. Paa de lavere Steder af Marken, som ellers give Leisød, stod den fortrinlig, men paa de høiere Steder var den meget tynd. Den har ikke overalt undgaaet Hvedemyggenes Angreb og man finder enkelte udhulede Korn imellem, men det stete først da Kærnen var fast, og har derfor ingen stor Indflydelse havt. Kvaliteten er fortrinlig og Bægten større end i noget foregaaende Aar, den er fra 128—135 ja indtil 136 Pd. holl. Halmen er god og egner sig til Foder.

Rugen er den bedst lykkede Sæd og kan vist sættes over en Middelhøst, kun paa høie, skarpe Jorder, hvor den var sildigaaet og ikke dækkede Overfladen i Vinter har Udbyttet været tarveligt; men i Almindelighed har man al Grund til at være tilfreds dermed og enkelte Steder har det endog været fortrinligt; paa en Gaard i det mellemste Sjælland har man høstet 9 store Læs pr. Td. Land og venter 18—19 Fald. Straaet og Bipperne ere længere end Hveden, den fylder derfor godt, men end ikke saa godt som issor. Provstirugen er de fleste Steder falden stærkt af under Indhøstningen, som ikke har været Tilfældet med Campinerugen eller den danske Rug, der bedre holder paa Kærnen. Kvaliteten af Kærnen er udmærket, baade Farve og Bægt ere fortrinlige, en Bægt af 129—132 Pd. holl., som man tidligere ikke har kjendt, er i Aar intet usædvanligt.

Raps er næsten overalt lykkes godt og enkelte Steder endog fortrinligt; den har givet fra 10—15 Tdr. pr. Td. Land af en god Qvalitet.

Over Bygget klages overalt, det er kun paa særdeles veldrevne Jorder og under nogenlunde gunstige Veirforhold at det har givet et Udbytte, der kan sammenlignes med de tidligere Aars. Jalmindelighed var det kort, tyndt og har fyldt meget lidt i Loden; navnlig gjælder det om det sildigsaade paa foraarsplojet Jord. Ingen Sædart leed mere af Oldenborrelarverne; flere Steder meiede man det for Modenheden, for at redde Halmen, og enkelte Steder var det endda saa tyndt, at man ikke vilde binde det, men rev det sammen som Hø. Qvaliteten af Kjørnen er ikke heller saa god, som man efter Aargangen skulde vente, hvilket hidrører fra, at det ialmindelighed var tvemodent, da endeel Kjørner først spirede efter Regnen i Juli, og mange Steder blev for hurtigt modent, og, da alle Sædarterne næsten modnedes samtidigt, ikke kunde meies i rette Tid, men blev overmodent. Farven er derfor hyppig noget mørk, og en god Bægt kan kun skaffes tilveie ved en meget stærk Afharpning, hvorved megen Smaasæd bliver tilbage. Ogsaa er Korningen vanskelig, da Staffen iaar er meget seig. Der faldt ikke ubetydeligt af under Indhøstningen, især brækkede det Gradede Byg meget let af i Aget og en stor Deel blev paa Marken. Dog tvivle vi ikke om, at man ved en omhyggelig Rensning vil kunne skaffe en god Handelsvare til 108—110 Pd. holl. og derover tilveie, men Qvantiteten der kommer i Handelen, vil blive langt mindre end sædvanlig, baade fordi Høsten har været ringe og fordi Landmanden bliver nødt til at opfodre en stor Deel Byg baade til Qvæget, for at erstatte det manglende Hø, og til Sviin istedetfor Griser og Koer, der iaar savnes.

Havren har givet noget bedre end Bygget, og fylder ogsaa bedre; paa lavere Jorder, hvor den ofte saaes i Jylland, har den givet et meget godt Udbytte. Paa Dørne var den

pletviis angreben af Oldenborrelarver, men dog langt fra ikke i den Grad som Bygget. Halmen er god, men Rjærnen mindre vægtig end man skulde vente, ialmindelighed kun 80 Pd. holl.

Af Urter ere de sildigmodne næsten overalt mislykkede; Jordlopper, Tørke, Bladluus og Oldenborrelarver have i Forning bidraget til at ødelægge dem. De tidligmodne ere ikke fuld saa flette, men hvor man høster 4—5 Fold, anseer man det for godt; Urterne ere i Reglen smaae og ormstufne. Kun enkelte Egne gjøre en Undtagelse fra denne almindelige Regel, saaledes det nordlige og vestlige Jylland og nogle faa Distrikter i Sjælland og Fyen, men i de Egne, hvor Urterne dyrkes som Handelsvarer, paa Volland, Falster, Møen og i det sydlige Sjælland og Fyen, maa Urtehosten betragtes som fuldkommen mislykket og man har de fleste Steder ikke faaet Saaesæden tilbage. Det samme gjælder om Bikker og Bønner.

Boghveden har givet et meget forskjelligt Udbytte, men snarere under end over en Middelhøst. Den har dog ikke givet saalidt Halm, hvilket iaar kommer godt tilpas i de Egne hvor den især dyrkes; den modnedes for hurtig ved den stærke Solvarme i August og er derfor hyppig svang. Vægten af den velrensede Rjærne angives fra det nordlige Slesvig til 108 Pd. holl.

Udbyttet af Kartofler er meget forskjelligt, Tørken trykkede dem i Vægten, og da Regnen kom udviklede der sig en Mængde smaa Knolde, der ikke kunde faae nogen Størrelse; i dyb Muldjord og i Mosejord er imidlertid Udbyttet meget tilfredsstillende. Sygdommen indfandt sig først seent og i temmelig mild Grad. Ved Optagningen viste det sig imidlertid, at mange Kartofler vare angrebne af Oldenborrelarver, der havde udhulet Knoldene, ogsaa fandtes Overfladen arret af den saakaldte Skurv, og det selv paa Sandjord, hvor de ellers pleie at være frie derfor. I den sidste Tid høres Klager

over at Kartoflerne tage Varme i Kjeldere og Batterier, blive bløde og raadne, saa at man nodes til at anvende dem saasnart som muligt.

For Rodfrugterne har Aaret været meget uheldigt, da baade Torken har hindret deres Udvikling og Insekter angrebet dem paa forskjellige Maader. Turnips- og Kaa[rabi]-frøet laae længe i Jorden uden at kunne spire, og man ploiede derfor paa de fleste Steder Marken og saaede om, som dog hvad Turnips angik, viste sig at være urigtigt, da de kom rigeligt op da Regnen indtraf. Efter Spiringen angrebes de af Jordlopper og bleve mange Steder saaet flere Gange om, men om de ogsaa kom til Groening bleve de trykkede i Værten af den vedvarende Tørke og kun hvor der indtraf rigelig Regn i September have de naaet en nogenlunde Størrelse. I Efterommeren have paa flere Steder Roerne især Runkelroer og Kaa[raber] været udsatte for Angreb af en lille graa 1—1½ Tomme lang Snegl, der afgnaver Roen i de forskjelligste Retninger og giver den de meest vanstaaede Former, men dog uden at dræbe den, da Toppen vedbliver at holde sig grøn. Endelig har i Midten af October Larven af en Snudebille (en lille hvid Orm med bruunt Hoved, et Par Linier lang) indfundet sig, som angriber Roens Overflade og fremkalder derved galabelagtige Udværter. I Almindelighed er Roearven derfor falden uheldig ud, og mange Steder ere Roemarkerne aldeles mislykkede, der er saameget mere beklageligt, som Roerne iaar vilde kunne have været en betydelig Hjælp til at dække Mangelen paa Hø. Runkelroerne, navnlig de plantede, ere lykkedes bedst, og hvor de ere dyrkede i moseagtig eller dybtbearbejdet og kraftig Jord ville de endog kunne give gode Afgrøder, da de have tiltaget meget i September og October. I Frederiksborg Amt have nogle Landmænd forskrevet Runkelroesfrø fra Dresden, der har givet ganske udmærkede Roer af en usædvanlig Størrelse, nogle endog paa 18 Pd. Stykket. Enkelte Steder seer man dog

ogsaa ret gode Turnipsmarker, navnlig i Jylland, hvor Regnen i September var hyppigere end i andre Dele af Landet. Høstroerne, som man flere Steder saaede i Rugstubbene, ere i Almindelighed ikke blevne til noget af Mangel paa Regn.

Houdbyttet har, som vi allerede omtalte i den sidste Beretning, været ringe over hele Landet, neppe Halvdelen af det sædvanlige. Man havde ingen Fordeel af at opsætte Sletten da Græsset efter St. Hansdag ikke udviklede sig mere; hvor man slog tidligt har man flere Steder, navnlig i Jylland, havt en god Østerflet. Kun de overrislede Enge have, hvor man har havt tilstrækkeligt Vand, givet et godt Udbytte.

Græsmarkerne have paa de bindende Jorder, hvor Regnen ikke har været tilstrækkelig til at naae Rødderne, vedvarende været flette, medens man paa de lettere Jorder har havt en meget god Kvregræsning; Græsmarkerne have i September og October været tættere og grønnere end i Sommer-tiden, ligesom den affaldne Sæd har givet Stubmarkerne et livligt grønt Udseende. Den unge Klover kommer mange Steder, hvor man troede den var gaaet ud, meget frodigt frem i Stubbene.

Meieriudbyttet har paa Grund af den knappe Græsning i Sommer været mindre end almindeligt, hvortil ogsaa Barmen og Tordenluften bidrog da Melken ikke kunde holde sig længe og derfor maatte skummes tidlig. Nødvendigheden af en luftig, kjolig og rummelig Melkestue er vistnok bleven følt af enhver Landmand, der ikke besidder dette Gode; hos de mindre Besiddere, hvor gode Lokaliteter for Melken mangle, har man hyppig i de 14 varme Dage af August slet ikke kunnet fjerne Smør. Da Kvret imidlertid paa de fleste Steder har været usædvanlig godt, har dette bidraget noget til at udjevne Sommerens Mindreudbytte, ligesom de overordentlig høie Priser paa Meieriprodukter gjøre at Landmandens Indtægt ikke bliver mindre. Fra en Gaard i Holbæk Amt er der meddeelt os følgende Sammenligning mellem Meieriudbyttet fra 1ste Juli til 1ste Octbr. ifjor og iaar.

1856				1857			
Kander	Mælk.	Smør.		Kander	Mælk.	Smør.	
Juni	26548	67	Fjerd. 23 \mathcal{H}	18680	47	Fjerd. 20	\mathcal{H}
Juli	27950	68	" 36 "	19675	48	" 9	"
August	22410	55	" 10 "	17031	42	" 22	"
Septbr.	13221	40	" 26 "	14041	34	" 21	"

Alle Sommermaanederne have saaledes iaar givet mindre end ifjor. Det er imidlertid sandsynligt at October vil stille sig fordeelagtigere. Melken ansees almindelig for i Sommer at have været federe end sædvanlig; efter de ovenangførte Dypgivelser synes det just ikke at være Tilfældet, da der i begge Aar fra 1ste Juni til 1ste Septbr. er brugt lige megen Mælk til et \mathcal{H} Smør, nemlig omtrent $7\frac{1}{4}$ Kande.

Huusdyrenes Sundhedstilstand er hvad Køer og Faar angaae meget god. Det skal være almindeligt at Heste lide af Kolik efterat man har begyndt at fodre med den nye Palm, ogsaa klages fra Frederiksborg Amt over Lungesyge blandt Hestene. Dvægets Fodertilstand er bedre end man skulde vente det og Faarene endog fede. Den gode Efteraarsgræsning har de fleste Steder igjen bragt Dvæget i nogenlunde Guld, kun hvor Vandmangel har hersket i Sommer, hvilket desto værre mange Steder har været Tilfælde, kan Dvæget ikke vel forvinde det, og Følgerne deraf ville vel spores i Vinterens Lob.

Brakmarkens Behandling har hvor Neenbrak anvendes, og Marken forrige Efteraar eller tidlig i Foraaret var brudt om, ikke frembudt Vanskelighed, men hvor man bruger Sommerbrak og først kom til at bryde Græsmarken op i Slutningen af Juni og Begyndelsen af Juli, var det paa noget bindende Jorder overordentligt besværligt. Dvifrodderne vare iaar let at bringe ud af Jorden, derimod hindrede Torken Froukrudtet fra at spire, hvilket nu spores i Vintersæden. Det gode Veir lettede alle Markarbeider, der frembød sig navnlig god Leilighed til at rense Damme og Vandsteder, ligesom ogsaa Jordtjorsel og Mergling ere fremmede godt, Draining til-

deels ogsaa, dog har Underlaget paa de bindende Jorder været saa haardt, at det har været overmaade vanskeligt at faae Grofsterne gravede, og man har derfor i denne Henseende ikke havt den Nytte af det gode Efteraarsveir, som man skulde have ventet.

Endssjøndt Vintersæden ialmindelighed saaedes i meget tør Jord, er den dog kommen særdeles godt op, og da den blev saaet tidlig, staaer den næsten overalt meget lovende; maasse er den endda for stærk, da man ikke har rigtig vurderet det iaar saa fortrinlige Sædekorn, hvoraf hver Kjarne spirede, og derfor saaet for tykt. — Paa forskjellige Steder i Landet klages i den sidste Tid over at en lille Dm begynder at angribe Vintersæden, men intet Sted er saavidt det er kommet til vor Kundskab, endnu skeet større Skade. Kun fra Bornholm klages over at Vintersæden er kommen meget tyndt op, og hvad der er saaet i Stubjord seer man endnu ikke meget til, da Jorden er aldeles udtørret. Af Raps er iaar saaet mere end sædvanligt; den er endnu meget lovende.

Efteraarspløiningen er i Almindelighed meget vel fremmet; kun paa de meget bindende Jorder maa man ogsaa i denne Henseende afvente en blodende Regn.

Følgerne af det mindre gode Udjaal af Høsten begynder allerede paa flere Maader at gjøre sig gjældende. Arbeidsstrangen er nu langt fra ikke saa stor, som den var tidligere, og i dette Efteraar er der ingen Mangel paa Karle, selv til en noget nedsat Løn. Pengemangelen bevirker ogsaa at Byggelysten ikke er saa stor, ligesom ogsaa Drainingforetagender indskrænkes af samme Grund. Teglværkerne ved Flensborgsfjord ligge saaledes i dette Dieblif inde med store Mæsker baade af Steen og Rør. Det er meget at befrygte, at Vinteren kan blive trykkende for Arbeidsklassen, da der vist vil være meget mindre Arbeide end sædvanligt og Livets første Fornødenheder ere i høi Priis.

Fodertrang frygter man over hele Landet, og Besætningen maa overalt formindskes noget; paa Grund af det

gode Efteraar er dog Frygten i dette Dieblif ikke saa stor som tidligere og Kreaturpriserne have i den sidste Tid igjen høvet sig. Et Beviis paa Landbostandens tiltagende Velstand og Interessesen for Tillægget er det, at paa Markederne i Jylland kommer kun det mindre gode Qvæg, og det skal være meget vanskeligt i dette Dieblif at samle en Drift gode Køer, da Bønderne ikke ville stille sig ved dem. Indskrænker saaledes, som man tør haabe, Formindskelsen af Besætningen sig dertil, at kun den mindre gode Deel udskydes, saa vil dette snarere have en god end en skadelig Indflydelse paa Qvægavlen, da de sidste Aars høie Kreaturpriser have bevirket, at saa at sige Alt, hvad der vilde leve blev lagt til, og deriblandt mange middelmaadige Dyr, som man kun kan ønske maa blive fjernede.

Endnu maae vi tilføie, at da Egetræerne iaar have givet en Overflod af Agern, har man flere Steder i Landet ladet dem opsamle til Svinesøde; de betales med 10—12 Mk. Tønden. De ere vanskelige at opbevare i frisk Tilstand, og hvor man vil gemme dem til Vinteren bliver det vistnok nødvendigt at tørre dem ved en saa stærk Varme at Spireevnen tilintetgjøres.
